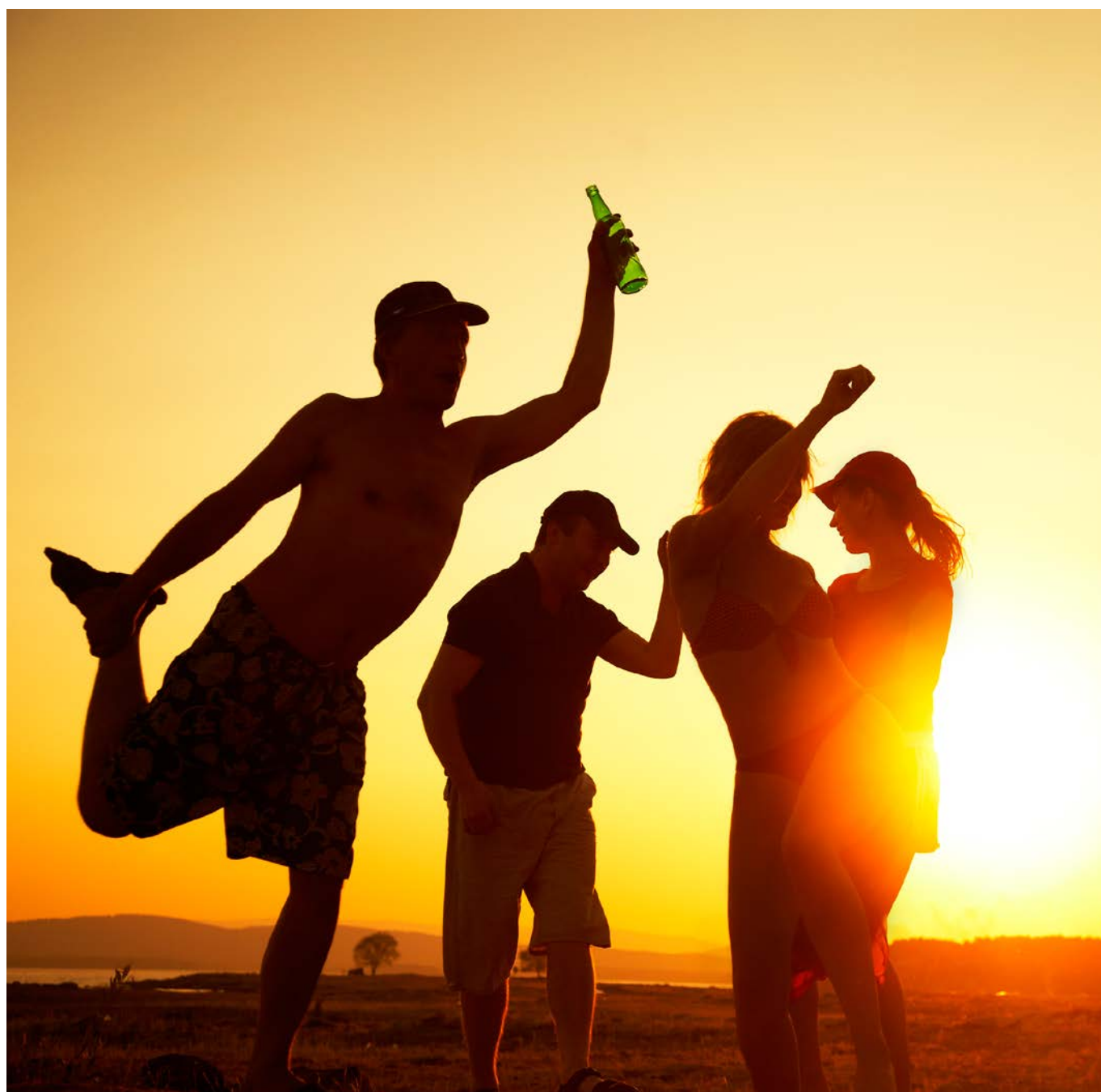

Studentliv och alkoholkultur

Innehåll

1. Förord
2. Sammanfattning
3. Inledning
4. Bakgrund
5. Syfte och frågeställning
6. Metod
7. Om undersökningen
8. Resultat av kvalitativ undersökning
9. Resultat av kvantitativ undersökning
10. Resultat av kombinerad undersökning
11. Diskussion
12. Slutsatser
13. Referenser
14. Bilagor
15. Förkortningar
16. Förkortningar
17. Förkortningar
18. Förkortningar
19. Förkortningar
20. Förkortningar
21. Resultat workshops
22. Avslutande diskussion
23. Sammanfattning
24. Förord
25. Källor

Förord

Studenttiden är för de flesta en fantastisk period med ett i många delar unikt socialt liv. Högst deltagande i studier på universitet och högskola återfinns i gruppen 21 till 23 år och att studentlivet är sammankopplat med just unga vuxna skapar en dynamik. Livet ligger framför en och man är oftast inte uppbounden av familj eller fasta strukturer utan har helt enkelt tid för annat. Att festande i många avseenden ses som synonymt med studentliv är inte heller särskilt konstigt. Åren som student är ganska få och att då ta chansen att ha så mycket kul man kan mellan perioder av tentaångest och studier tycker jag är helt rätt.

Mer utmanande är dock att festande inom studentlivet ofta är synonymt med stora mängder alkohol och en förväntan om att "alla bör dricka".

I de fyra studentkårer som denna rapport bygger på sticker berusningsdrickandet ut i studenternas alkoholvanor. När det kommer till alkohol är det tudelat. Den varma känslan som sprider sig i kroppen efter ett par glas kan snabbt vändas till något annat senare på kvällen efter ytterligare några glas, eller dagen efter när man kanske inte mindes exakt allt som hände. Eller när man plötsligt märker att man inte får samma rus av de där glasen utan behöver dricka fler. Att en stor del av studenterna på de fyra studentkårer som kartlagts har en riskfylld alkoholkonsumtion, på flera plan, står helt klart.

Bör vi då ha ett studentliv utan alkohol? Nej. Däremot så finns det goda skäl för att utmana den alkoholkultur som finns bland universitet- och högskolestuderande och bidra till att skapa en miljö där alla känner sig välkomna, oavsett om man som student dricker alkohol eller inte. Som framgår av denna rapport så anser nästan 7 av 10 att det i studentsammanhang är självklart att dricka alkohol och en majoritet anser att det är svårare att passa in i studentlivet om man inte dricker alkohol än om man gör det. Att verka för ett studentliv där alkohol kan finnas med men inte står i fokus är därför utgångspunkten i vårt gemensamma arbete tillsammans med Sveriges förenade studentkårer och enskilda studentkårer runt om i landet.

Jag vill rikta ett stort tack till alla deltagande studentkårer som möjliggjort denna rapport och kunskapsgrund för fortsatt arbete. Slutligen vill jag också rikta ett stort tack till forskarna Tobias Elgán, Johanna Gripenberg, Camilla Jalling och Håkan Källmén från STAD vid Centrum för psykiatriforskning, SLSO och Karolinska Institutet för samarbetet kring denna rapport.

Magnus Jägerskog
Vd, IQ

Sammanfattning

I en undersökning bland drygt 7000 studenter inom fyra studentkårer framkommer att alkohol ses som en självklar del inom studentlivet och att det finns kulturer och traditioner som förstärker detta. En stor andel av studenterna uppvisar även riskabla alkoholvanor.

Av de studenter som inte dricker alkohol är det betydligt fler som anser att det är svårare att passa in i studentlivet än de som dricker alkohol.

Studenternas alkoholvanor

Vid en genomgång av studenternas alkoholvanor i de undersökta studentkårerna framkommer skäl för att aktivt arbeta för att minska alkoholkonsumtionen i denna grupp generellt och berusningsdrickande i synnerhet.

Bland studenterna på de fyra studentkårerna framträder en bild, som överensstämmer med andra studier bland unga vuxna; att berusningsdrickande är vanligt förekommande. 31 procent av de manliga studenterna uppger att de blir riktigt berusade minst en gång i månaden. Bland kvinnorna är motsvarande siffra 22 procent. Det framträder även ett mönster där berusningsdrickande är betydligt vanligare i de yngre åldersgrupperna jämfört med de äldre. 37 procent av männen och 29 procent av kvinnorna faller även inom ramen för riskbruk av alkohol enligt AUDIT-C. Motsvarande andel bland 16-29-åringar i Nationella folkhälsoenkäten är 31 procent av männen och 24 procent av kvinnorna.

Av dem som dricker alkohol anger knappt hälften att de avstått att göra något som de borde eller hade tänkt göra för att de druckit alkohol dagen innan. Knappt var tredje uppger även att de har presterat sämre i sina studier efter att de druckit alkohol dagen innan. En mindre andel, åtta procent, svarar att man har druckit alkohol för att bli mindre nervös eller stressad inför en tenta. Vidare har omkring var tionde råkat illa ut efter att ha druckit alkohol.

Alkoholkultur

Att alkohol är en central del inom studentlivet framgår tydligt. Nästan sju av tio av respondenterna anser i någon grad att det finns både traditioner och aktiviteter på högskola och universitet då

det anses självklart att man ska dricka alkohol. Det tillfälle inom studentlivet då respondenterna upplever att traditionerna är som tydligast är i samband med sittningar, följt av fester eller andra aktiviteter efter tentor och därefter studentpubar. Här framträder en skillnad där de som inte dricker alkohol upplever traditionerna som tydligare vid fler olika tillfällen än de som dricker alkohol.

Att alkohol i måttliga mängder kan fylla en positiv funktion i sociala sammanhang och traditioner inom studentlivet anser de flesta, 81 procent, av studenterna. Samtidigt anser drygt hälften, i någon grad, att det är svårare att passa in i studentlivet om man inte dricker alkohol än om man gör det. Av de studenter som inte dricker alkohol är det betydligt fler som anser att det är svårare att passa in i studentlivet än de som dricker alkohol. Det framkommer också att de som inte dricker alkohol har deltagit i ”studentlivsaktiviteter” i betydligt mindre utsträckning än de som dricker alkohol. Sammantaget finns det därför mycket som tyder på att alkoholtraditioner inom studentlivet verkar exkluderande mot de som inte dricker.

Preventionsinsatser

Studentlivet, så som det är utformat med studentkårer som arrangörer av aktiviteter som sittningar och studentpubar ger möjligheter till insatser på olika plan. Dels inriktade på organisationen som står bakom aktiviteter genom arbete med policy och utbildning samt dels insatser riktade till enskilda studenter genom exempelvis kommunikation i studentpubsmiljö samt internetbaserade självtest. Forskning har tidigare visat att dessa former av insatser haft effekt.

Fakta

- 31 procent av de manliga studenterna uppger att de blir riktigt berusade minst en gång i månaden.
- 22 procent av de kvinnliga studenterna uppger att de blir riktigt berusade minst en gång i månaden.
- 37 procent av männen och 29 procent av kvinnorna faller inom ramen för riskbruk av alkohol. Motsvarande andel bland 16-29-åringar i Nationella folkhälsoenkäten är 31 procent av männen och 24 procent av kvinnorna.
- 69 procent av studenterna anser att det i studentsammanhang är självklart att dricka alkohol, både vid traditioner och i vardagen.
- 81 procent av studenterna anser att alkohol, i måttliga mängder, fyller en positiv funktion i sociala sammanhang och i traditioner inom studentlivet.
- 51 procent av studenterna instämmer i någon grad i att det är svårare att passa in i studentlivet om man inte dricker alkohol än om man gör det.

Bakgrund

Sett till antalet anställda är högskolorna och universiteten den enskilt största statliga verksamheten i Sverige. Idag finns det 14 statliga universitet och 20 statliga högskolor i Sverige. Därtill finns det 17 enskilda utbildningsanordnare som ger högskoleutbildning.¹ Merparten av de som studerar är unga vuxna, vilket är den grupp som konsumerar mest alkohol i Sverige.

Eftersom unga vuxna är en utsatt riskgrupp är de en viktig grupp att prioritera i det alkoholförebyggande arbetet.

Knappt hälften av alla unga vuxna påbörjar idag en utbildning vid en högskola eller ett universitet. Under höstterminen 2012 studerade totalt 357 000 personer vid dessa. Högst är deltagande i studier vid högskola och universitet i åldrarna 21 till 23 år där omkring en fjärdedel av befolkningen studerar. Under de senaste åren är det betydligt fler 19-åringar som söker till högskola vilket har medfört att medianåldern för när man påbörjar en högre utbildning har sjunkit till omkring 21 år.²

Att börja studera på högskola eller universitet är för många unga vuxna ett första steg man tar efter avslutade gymnasiestudier. På många sätt skulle det kunna beskrivas som en period då man på ett nytt sätt går in i vuxenlivet, börjar umgås i andra sammanhang och för en del är det nu man flyttar från sina föräldrar. För många skulle studentlivet kunna beskrivas som en tid med relativt flexibla möjligheter att lägga upp dagen som man vill, studera och göra annat på olika tider och det sociala livet under dessa år är ofta intensivt.

Unga vuxna och alkohol

I Sverige dricker omkring 90 procent av befolkningen alkohol. Den grupp som konsumerar mer

än någon annan är unga vuxna och det är även bland dem som intensivkonsumtion eller berusningsdrickande är störst.³ Eftersom en stor andel unga vuxna återfinns bland studenter på högskolor och universitet finns i regeringens ANDT-strategi för åren 2011- 2015 ett mål som specifikt berör studenter. Som framgår i mål 4.2 är målsättningen att uppnå ett ”Minskat riskbruk och intensivkonsumtion av alkohol bland studenter och bland unga vuxna med psykisk ohälsa”. Här har man från regeringens sida valt att peka på betydelsen av att dels minska just intensivkonsumtionen eller berusningsdrickandet men även att minska riskkonsumtion av alkohol i stort.⁴ Studenters alkoholkonsumtion karakteriseras ofta av ett berusningsdrickande, vilket innebär en ökad risk för negativa konsekvenser för både hälsan och folkhälso-relaterade problem som exempelvis våld, skador, olyckor och sexuellt risktagande^{6,7,8}. Dessutom har forskning visat att människors framtida alkoholvanor grundläggs under åren som ung vuxen, varför mönstret för alkoholkonsumtionen under denna period har stor betydelse ur ett hälsoperspektiv⁹.

¹ Universitet och högskolor Årsrapport 2013, rapportnr. 2013:2, Universitetskanslerämbetet

² Ibid

³ Nationella Folkhälsoenkäten 2013, Folkhälsomyndigheten

⁴ Prop. 2010/11:47, En samlad strategi för alkohol-, narkotika, dopnings- och tobakspolitiken

⁵ Andersson A, et al. Alcohol use among university students in Sweden measured by an electronic screening instrument. BMC Public Health 2009; 9:229

⁶ Karam E, et al. Alcohol use among college students: an international perspective. Curr Opin Psychiatr 2007;20(3):213-221

⁷ Grann M, Fazel S. Substance misuse and violent crime: Swedish population study. BMJ 2004; 328(7450):1233-1234

⁸ Hughes K, et al. Alcohol, nightlife and violence: the relative contributions of drinking before and during nights out to negative health and criminal justice outcomes. Addiction 2008;103(1):60-65

⁹ O'Neill SE, et al. Clinical relevance of heavy drinking during the college years: cross-sectional and prospective perspectives. Psychol Addict Behav 2001;15(4):350-359

Alkohol inom studentlivet

I en undersökning som IQ lät genomföra under år 2013 bland 1000 högskolestuderande svarar drygt 7 av 10 att de upplevt att det finns en förväntan att dricka alkohol inom studentlivet och fler än hälften uppger att de varit på studentaktiviteter där de anser att det har druckits för mycket alkohol. Så många som 8 av 10 anser dessutom att det på universitet och högskolor finns många traditioner och aktiviteter där alkohol är en central del.¹⁰ Sådana återkommande traditioner och aktiviteter kan vara mottagningar (även kallade introduktionsdagar/nollningar) eller liknande, middagssittningar (så kallade sittningar), studentpubar, aktiviteter efter tentor, fester vid terminsavslutningar, idrottsrelaterade aktiviteter, eller temadagar anordnade av kåren.

Dessa traditioner och inte minst sociala normer kring alkohol påverkar studenters alkoholkonsumtion.¹¹ Det är inte helt ovanligt att många har en missuppfattning vad gäller alkoholvanor och det därför kan vara fördelaktigt att informera om det så kallade majoritetsmissförståndet. Detta innebär att man tror att alla andra dricker mycket mer alkohol än de faktiskt gör, vilket kan påverka ens egen konsumtion negativt. En slutsats som drogs i en forskningssammanställning var att upplysning om dessa missuppfattningar kan leda till en minskad alkoholkonsumtion bland studenter.¹² Ett annat sätt att påverka studenters alkoholkonsumtion kan vara genom att utmana positiva alkoholrelaterade förväntningar.¹³

Alkohol och prevention

Preventionsforskning inom alkoholområdet delas ofta in i två inriktningar vilka är utbud och efterfrågan. Utbud har att göra med tillgänglighet som kan påverkas av alkoholskatter och pris, åldersgränser, monopol på detaljhandeln och tillståndsgivning på krogar/restauranger, faktorer som styrs av regelverk och policys. För att påverka efterfrågan, som har att göra med bland annat attityder, normer och förväntningar, kan insatser riktas in på exempelvis opinionsbildning, information och utbildning. Generellt är det vetenskapliga

stödet mer lovande för preventionsinsatser på utbudssidan, men ett framgångsrikt preventionsarbete bör inkludera insatser på både efterfrågan och utbudssidan.

Eftersom unga vuxna är en utsatt riskgrupp är de en viktig grupp att prioritera i det alkoholförebyggande arbetet. En arena där många unga vuxna umgås och där alkoholkonsumtionen ofta är hög är i krogmiljö och ett exempel på ett framgångsrikt preventivt arbete på just krogar är en modell i ansvarsfull alkoholservice som utvecklats på STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem)¹⁴. Modellen består av lokal samverkan mellan berörda nyckelpersoner, strategiskt mediaarbete, policyarbete, utbildning av kroganställda och förbättrad tillsyn och kontroll. Utvärderingar av modellen har visat att servering av alkohol till både berusade och underåriga har minskat samt att krogrelaterad våldsbrottlighet har sjunkit. Dessutom har beräkningar visat att för varje krona som spenderats på insatsen har samhället sparat 39 kronor i form av uteblivna kostnader för alkoholrelaterade våldsbrott.^{15,16}

En annan arena att nå ut med preventiva insatser till unga vuxna är universitet och högskolor. I en svensk studie om alkoholpreventivt utvecklingsarbete på fyra högskolor framkom att förebyggande insatser, som bland annat omfattade informationskampanjer och/eller utbildningar, har vissa effekter och att det kan därför finnas mycket att vinna på att använda sådana.¹⁷ På universiteten och högskolorna kan studentkårer och studenthållsamtal bidra till detta arbete och dessutom kan de erbjuda effektiva sekundärpreventiva insatser som specifikt riktar sig till en högkonsumerande grupp. Exempelvis visar en kunskapsöversikt över så kallade individfokuserade preventiva insatser att korta motivationshöjande insatser med personlig feedback (t.ex. så kallade Screening and Brief Interventions) har en god effekt på unga vuxnas alkoholkonsumtion.¹⁸

Ytterligare ett exempel på en arena där man kan nå ut med interventioner till flera studenter och inte minst andra unga vuxna är via internet. Webbaserade metoder erbjuder en anonymitet och

¹⁰ IQ, Studentundersökning, 2014

¹¹ Neighbors C, et al. Are social norms the best predictor of outcomes among heavy-drinking college students? *J Stud Alcohol Drugs* 2007; 68:556-565.

¹² Moreira MT, et al. Social norms interventions to reduce alcohol misuse in university or college students. *Cochrane Database systematic reviews*, 2009; Issue 3

¹³ Scott-Sheldon LA, et al. Efficacy of expectancy challenge interventions to reduce college student drinking: a meta-analytic review. *Psychol Addict Behav* 2012; 26(3):393-405.

¹⁴ www.stad.org

¹⁵ Wallin E. Responsible beverage service – effects of a community action project. Doktorsavhandling, Karolinska Institutet, 2004

¹⁶ Månsdotter AM, et al. A cost-effectiveness analysis of alcohol prevention targeting licensed premises. *Eur J Public Health* 2007; 17:618-623

¹⁷ Statens folkhälsoinstitut A 2010:03, Alkoholpreventivt arbete på fyra högskolor Effektutvärdering av utvecklingshögskolor

¹⁸ Larimer ME, Cronce JM. Identification, prevention, and treatment revisited: Individual-focused college drinking prevention strategies 1999-2006. *Addict Behav* 2007; 32:2439-2468.

upplevs inte lika stigmatiserande som traditionella metoder.¹⁹ Undersökningar visar dessutom att många ungdomar föredrar att få information och inhämta fakta om alkohol och narkotika via internet²⁰. Antalet studier av webbaserade alkoholinterventioner riktade till studenter och unga vuxna är i dagens läge relativt få, men de sammanställningar som har gjorts pekar på att dessa metoder har en effekt liknande den storlek som traditionella så kallade face-to-face interventioner har²¹ och inte minst, är ett kostnadseffektivt sätt att nå ut med interventioner till riskgrupper²².

IQs studentsatsning

I februari 2014 startade IQ en satsning med målsättningen att skapa ett mer inkluderande studentliv och en smartare alkoholkultur bland högskolestudenter, där alkohol kan finnas med men inte stå i fokus.

Satsningen sker i samarbete med Sveriges förbundade studentkårer (SFS) och enskilda studentkårer runt om i landet, där kårerna är drivande och IQ bidrar med kompetens, verktyg och en struktur. Satsningen kommer också att stöttas med kommunikation och lärdomar kommer att publiceras och spridas i rapporter där denna rapport är den första i raden av flera. Satsningen bygger på tre moment:

1. En inventering av alkoholkulturen, för att ge studentkårens ledning en nulägesbild av hur alkoholkulturen ser ut inom just deras studentkår.
2. Åstadkomma och implementera handlingsplaner baserat på nuläget med fokus på att;
  - a. Stärka, utveckla och implementera policys kring alkohol för studentkårens verksamhet.
  - b. Öka kunskapen hos personer som arbetar med pub- och festverksamheten; om hur man kan arbeta för att främja ett mer måttfullt drickande, samt ge konkreta verktyg för att göra studentlivet mer inkluderande.
  - c. Öka studenters kunskap kring alkoholens konsekvenser och hur man kan förändra sina dryckesvanor.
3. Uppföljning.

För att möjliggöra steg ett, inventeringen, har IQ utvecklat ett frågeformulär och ett enkätverktyg (vidare beskrivet under "Enkätundersökningen") som erbjuds till kårerna. Undersökningen kan genomföras flera gånger och resultaten kan jämföras med tidigare tillfällen. För de studentkårer som vill, finns även möjlighet att dela med sig av och jämföra sina resultat med andra studentkårer.

¹⁹ King R, et al. Online counselling: The motives and experiences of young people who choose the Internet instead of face to face or telephone counselling. *Couns Psychother Research* 2006; 6:169-174

²⁰ Flash Eurobarometer 2008. Young people and drugs among 15-24 year-olds: Analytical report. Flash Eurobarometer no 233

²¹ Tait R.J, Christensen H. Internet-based interventions for young people with problematic substance use: a systematic review. *Med J Australia* 2010; 58(6):539-544

²² Rooke S, et al. Computer-delivered interventions for alcohol and tobacco use: a meta-analysis. *Addiction* 2010; 105(8):1381-1390

Om undersökningen

Syftet med denna undersökning har varit att kartlägga och ge en bättre bild av studenternas syn på och erfarenhet av alkoholkonsumtion och de sociala sammanhang där alkohol förekommer inom studentlivet. Undersökningen har tagits fram i samarbete med analysföretaget Xtreme Nordic.

I utvecklingsarbetet både med frågeformulär och själva undersökningsverktyget genomfördes i december 2013 en pilotundersökning tillsammans med Sahlgrenska akademins studentkår (SAKS). I pilotstudien på SAKS deltog 918 studenter av totalt 2491 tillfrågade. Efter den genomförda pilotstudien reviderades frågeformuläret. Några frågor togs bort, ytterligare några lades till och ett par reviderades. Under april 2014 genomförde IQ även en pilot-workshop som ett led i arbetet kring alkoholkulturen på SAKS. Utifrån lärdomar som inhämtades vidareutvecklades det workshop-format som sedan nyttjades i efterföljande workshops. Resultaten från de båda pilotstudierna ingår dock inte i analyserna som presenteras i den här rapporten.

De resultat som redovisas i denna rapport bygger dels på en kvantitativ enkätundersökning som genomfördes på de fyra studentkårer som deltar i IQs studentsatsning samt på två kvalitativa workshops på två av de deltagande studentkårerna. Den kvantitativa resultatredovisningen avser samtliga deltagande studentkårer och inga svar redovisas separat för någon enskild studentkår.

Urval och målgrupp

Totalt 31 870 medlemmar från Chalmers Studentkår (10 726 studenter), Göta studentkår (3 946), Stockholms universitets studentkår (15 446) och Studentkåren i Östersund (1 752) blev inbjudna att delta i undersökningen. Enkäten distribuerades under februari till april 2014 till studenterna via e-postlistor från respektive studentkår. Under maj

2014 genomfördes två workshops på Chalmers Tekniska Högskola och på Mittuniversitetet i Östersund. Workshop-deltagarna var studenter från respektive studentkår som på något sätt arbetar med "studentlivet" på respektive högskola. Utöver studenterna fanns även representanter från lärosätena.

Datainsamling

Enkätundersökningen

Respondenterna svarade anonymt på undersökningen via en webbenkät. Inbjudan att delta i undersökningen skickades ut via e-postlistor med kårledningen som avsändare. Efter en dryg vecka skickades en påminnelse ut till de som ännu inte svarat på enkäten.

I undersökningen har en delskala ur ett validerat instrument, AUDIT¹, använts för att mäta riskkonsumtion av alkohol. Denna delskala, AUDIT-C², består av tre frågor som kan poängsättas och varje individ kan få en total poängsumma mellan 0-12 där noll indikerar att en person aldrig dricker. Inom forskningen används vanligen ett gränsvärde för riskbruk på fyra eller fler poäng för kvinnor och fem eller fler för män. I denna undersökning användes dessutom en mer snäv gränsdragning (5 eller mer för män och 6 eller mer för kvinnor) som nyttjas av Folkhälsomyndigheten³. En ytterligare fråga för att mäta huruvida man känt sig riktigt berusad eller full är hämtad från Alkoholprofilen⁴, ett webbaserat självtest för att hjälpa människor att få en uppfattning av sina alkoholvanor.

¹ Bergman H, Källmén H. Alcohol use among Swedes and a psychometric evaluation of the alcohol use disorders identification test. *Alcohol* 2002; 37:245-51.

² Bush K, et al. The AUDIT alcohol consumption questions (AUDIT-C) - An effective brief screening test for problem drinking. *Arch Intern Med* 1998; 158:1789-1795

³ Socialdepartementet (2013). Uppföljning av regeringens alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi, #3: Förslag på indikatorer avseende de prioriterade målen i strategin.

⁴ IQ rapport. Alkoholprofilen 2009-2012. Rapport 2013:4

Totalt samlades 7333 svar in från de fyra studentkårerna.

Enkäten består av följande frågeområden:

1. Alkoholvanor

Hur ser studenternas alkoholvanor ut? Upplevs problem eller oro kring detta? Hur ser alkoholkonsumtionen ut bland studenterna?

2. Alkoholkultur – Traditioner

Hur upplever studenterna alkoholkulturen på universitetet/högskolan? Vilken roll spelar alkohol i studentlivet? Vilka traditioner finns det som inkluderar alkohol?

3. Alkoholkultur – Aktiviteter

Upplevs alkoholkulturen som starkare eller svagare i samband med olika aktiviteter?

4. Alkoholkultur – Inkludering

Upplevs kulturen som inkluderande oavsett om man dricker alkohol eller inte?

5. Pris och tillgänglighet

Vilken inverkan upplevs pris och tillgänglighet av alkohol ha på den egna konsumtionen?

Innehåll workshops

Som en del i IQs samarbete med studentkårer genomfördes workshops bestående av tre moment. Det första momentet syftar till att ge en introduktion till ämnet, alkohol och studentliv, samt samtal kring vad kåren vill uppnå med att arbeta med frågan. I det andra momentet redovisas resultatet från den tidigare genomförda enkätundersökningen och samtal förs kring hur man ser på resultatet. Det tredje momentet fokuserar på hur man arbetar idag, med inriktning på policys, utbildning och verksamheter såsom mottagningar, sittningar, pub-aktiviteter och hur man skulle vilja arbeta i dessa för att skapa en kultur där alkohol kan finnas med men inte står i fokus. Syftet med workshopen är bland annat att den ska mynna ut i en handlingsplan för studentkårens fortsatta arbete.

Som en del i denna rapport redovisas en sammanfattning av deltagande studenters uppfattningar och kommentarer kring alkoholkulturen inom studentlivet på "sin högskola/universitet" med utgångspunkt i resultaten från enkätundersökningen.

Svarsfrekvens

Totalt samlades 7333 svar in från de fyra studentkårerna, av sammanlagt 31 870 utskickade enkäter. Den genomsnittliga svarsfrekvensen för de fyra studentkårerna var alltså 23 procent. Den högsta svarsfrekvensen inom en studentkår var 30 procent och den lägsta var 18 procent. Enligt deltagande studentkårer ligger svarsfrekvensen högre samt i vissa fall i samma nivå, som de brukar få i undersökningar de genomför bland sina medlemmar. De två workshopsen som genomfördes var tre timmar lång vardera och totalt deltog 56 studenter.

Resultat kvantitativ undersökning

Samtliga resultat som anges i procent har avrundats till heltal varför summeringen ibland inte uppgår exakt till 100.

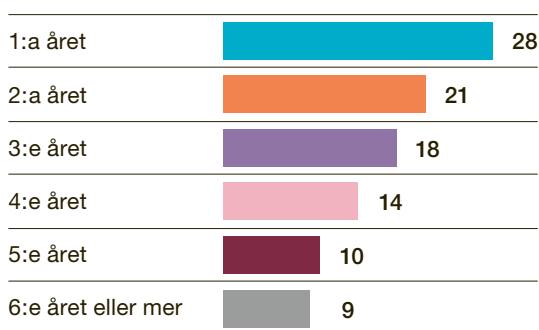
Om respondenterna

51 procent av de svarande har uppgett att de är kvinnor och 47 procent att de är män. Färre än en procent angav ”Annat”, varför den kategorin har utelämnats i den fortsatta resultatredovisningen. En procent angav att de inte ville definiera kön. Den svars-kategorin finns med i vissa fall i resultatredovisningen (t.ex. när den avviker från övriga kategorier) men består endast av drygt 70 svar, varför vi har valt att inte ha med den kategorin i figurerna utan endast i text.

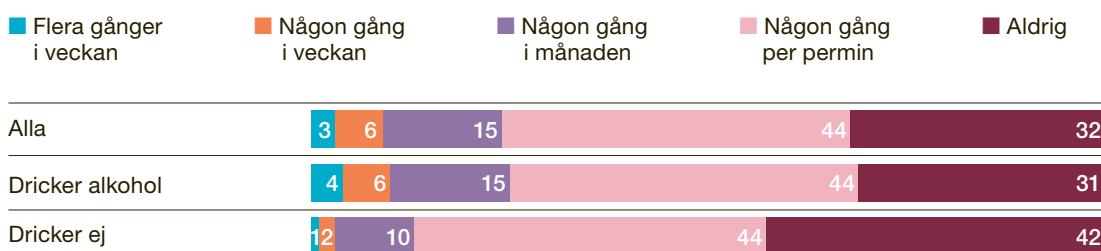
Av de svarande är 25 procent 18-21 år; 34 procent är 22-24 år; 29 procent är 25 - 30 år; och 12 procent är 31 år eller äldre.

Som framgår av Figur 1 är drygt var fjärde respondent inne på sitt första studieår för att därefter minska i antal i varje efterföljande studieår.

Figur 1: Studieår

Figur 4: Deltar i kåraktiviteter

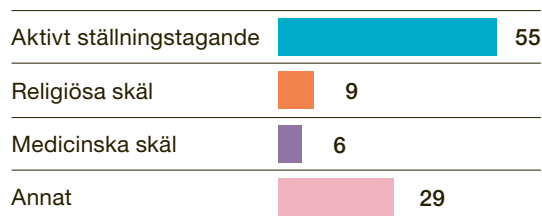
Som visas i Figur 2 anger nästan nio av tio att de dricker alkohol. Av dem som svarat att de inte dricker alkohol är den enskilt vanligaste orsaken (Figur 3), som 55 procent angett, att man tagit ett aktivt ställningstagande att inte göra det.

Figur 2: Andel Alkoholkonsumenter

68 procent av de svarande anger att de deltar i aktiviteter anordnade av studentkåren (Figur 4). Dock finns det en stor spridning i hur ofta man deltar i sådana där de flesta, 44 procent, uppger att det sker någon gång per termin. Av dem som dricker alkohol är det fler som deltar i aktiviteter och man gör det också oftare, jämfört med de studenter som inte dricker alkohol.

Figur 3: Anledningar till att inte dricka

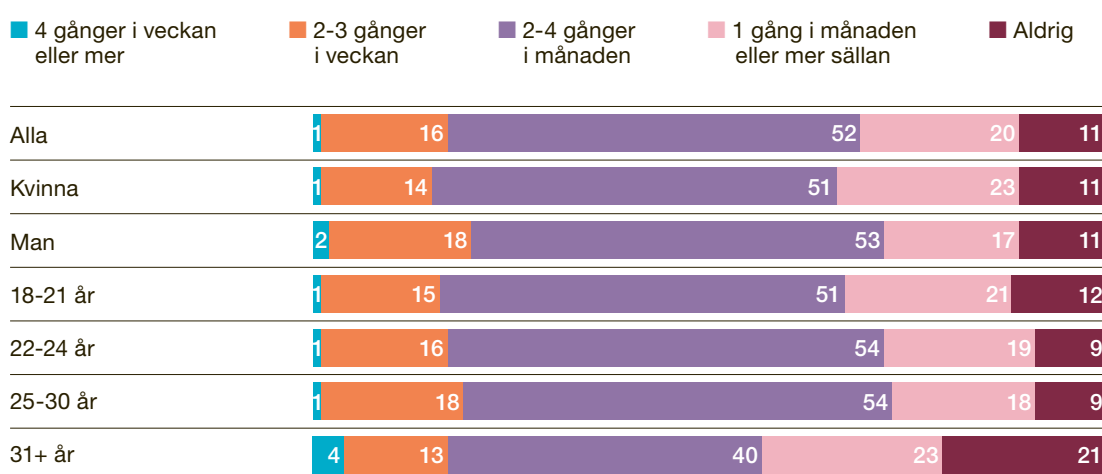

Alkoholvanor

Det vanligaste bland såväl kvinnor som män och inom samtliga åldersgrupper är en konsumtionsfrekvens av alkohol på 2-4 gånger i månaden (Figur 5). Män dricker oftare än kvinnor och fler respondenter i de grupper med äldre svarande dricker oftare än grupper med yngre respondenter - ett mönster som dock bryts i den äldsta gruppen av respondenter, de som är 31 år eller äldre. I

den gruppen uppvisas ett mer polariserat mönster vad gäller dryckesfrekvens där det är betydligt fler som anger att de aldrig dricker, 21 procent, jämfört med exempelvis nio procent av 22-24 åringarna. Samtidigt är det i denna grupp fler, fyra procent, som anger att de dricker så ofta som fyra gånger i veckan eller mer, vilket kan jämföras med en procent av 22-24 åringarna.

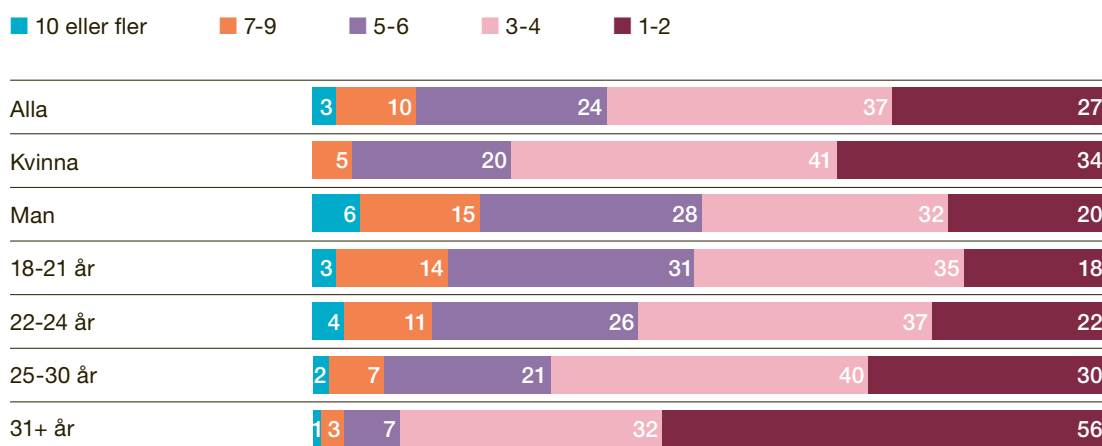
Figur 5: Antal konsumtionstillfällen

Av dem som angett att de dricker alkohol är den vanligaste mängden, en vanlig dag när man dricker alkohol, 3-4 standardglas (Figur 6). Men här finns det stora skillnader mellan kvinnor och män. Bland männen är det 49 procent som angett att man dricker fem glas eller mer vid ett sådant tillfälle vilket kan jämföras med 25 procent av kvinnorna som angett motsvarande. Vad gäller mycket stora intag, 10 glas eller mer, anger sex

procent av männen att de dricker så pass många glas, men inte någon av kvinnorna. Ett mönster framträder även i åldersgrupperna där betydligt fler av de yngre uppger att de dricker mycket stora mängder alkohol än de äldre. Det är exempelvis 17 procent av 18-21 åringarna som angett att man dricker sju glas eller mer, en vanlig dag då man dricker alkohol, vilket kan jämföras med nio procent av 25-30 åringarna.

Figur 6: Hur många "standardglas" dricker du en vanlig dag då du dricker alkohol?

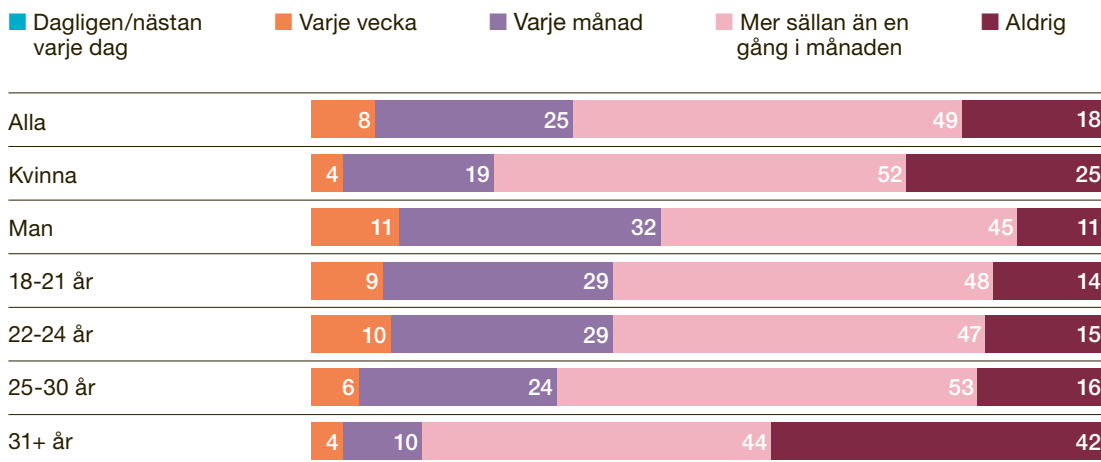

Av dem som angett att de dricker alkohol är det 43 procent av männen som uppger att man dricker sex standardglas alkohol, vid samma tillfälle, en gång i månaden eller mer. Bland kvinnorna är motsvarande siffra 23 procent (Figur 7).

Figur 7: Hur ofta dricker du sex sådana "standardglas" eller mer vid samma tillfälle?

Resultat från de tre frågorna från AUDIT-C, redovisade i figurerna 5-7, finns även presenterade i Tabell 1. Analyser visar att män har en statistiskt signifikant högre medelpoäng än kvinnor och det är också en signifikant skillnad mellan ålderskategorierna. Andelen individer med riskbruk är i stort sett lika mellan könen om en gränstragning används som vanligen används i forskningssammanhang (d.v.s., en totalpoäng på ≥ 4 för kvinnor och ≥ 5 för män). Om istället den gränstragning nyttjas

som numera används av Folkhälsomyndigheten (d.v.s., ≥ 5 för kvinnor och ≥ 6 för män)¹ är andelen män som riskbrukar högre jämfört med kvinnor. Dock är andelen som riskbrukar lägre om Folkhälsomyndighetens gränstragning används (se t.ex. andelen riskkonsumenter för hela gruppen 32,4 % jämfört med 51,7 %, Tabell 1). Oberoende av vilken gränstragning som används har yngre åldersgrupper i större utsträckning en högre andel individer med riskbruk jämfört med de två äldre grupperna.

Tabell 1: Sammantaget resultat av AUDIT-C för hela gruppen och uppdelat på kön och ålderskategorier.

Kategori	Medelpoäng (SD, n)	Andel (%) riskkonsumenter enligt gränsvärdet 4/5 ²	Andel (%) riskkonsumenter enligt gränsvärdet 5/6 ³
Alla	3,96 (2,38, 7333)	51,7	32,4
Män	4,52 (2,51, 3445)	51,1	36,5
Kvinna	3,46 (2,11, 3760)	52,2	28,7
18-21 år	4,20 (2,44, 1797)	56,7	38,1
22-24 år	4,28 (2,40, 2519)	57,6	38,2
25-30 år	3,92 (2,18, 2115)	49,9	29,4
31+ år	2,66 (2,15, 850)	25,9	12,1

¹ Socialdepartementet (2013). Uppföljning av regeringens alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi, #3: Förslag på indikatorer avseende de prioriterade målen i strategin.

² Andelen riskkonsumenter är beräknad enligt de inom forskningen vanligen använda gränsvärdena 4 för kvinnor och 5 för män. I denna beräkning ingår därför endast de respondenter som har angett antingen kvinna eller man som kön.

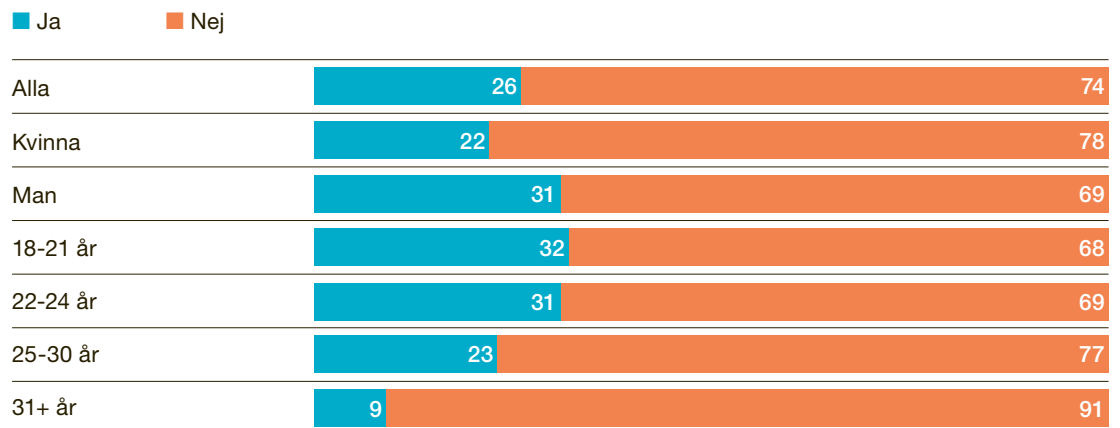
³ Andelen riskkonsumenter beräknad enligt Folkhälsomyndighetens mer snäva definition där gränsvärdena är 5 för kvinnor och 6 för män.

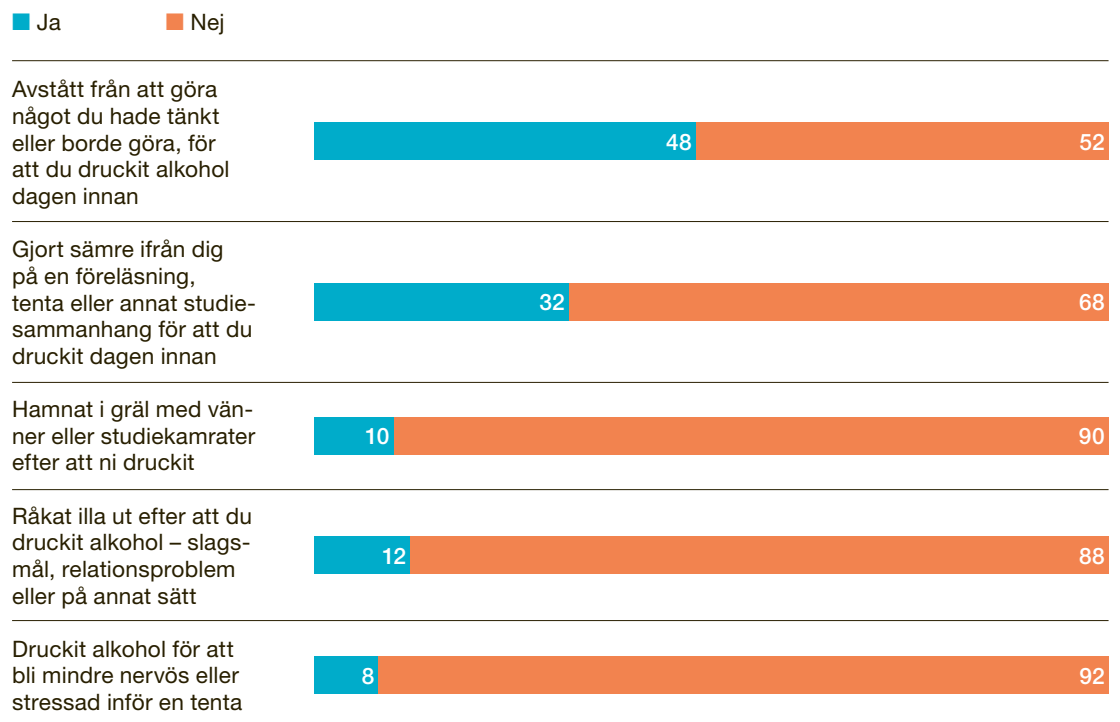
På frågan om man uppfattar att man blir riktigt berusad en gång i månaden eller oftare framträder ett liknande mönster (Figur 8). 31 procent av männen uppger att de blir det vilket kan jämföras med 22 procent av kvinnorna. I de yngre åldersgrupperna är berusningsdrickande betydligt vanligare

än bland de äldre. 32 procent av 18-21 åringarna uppger att man minst en gång i månaden blir riktigt full eller berusad, vilket kan jämföras med 23 procent av dem mellan 25-30 år eller nio procent av dem som är 31 år eller äldre.

Figur 8: Tycker du att du blir riktigt berusad eller full en gång i månaden eller oftare?

Figur 9: Har något av följande hänt dig under det senaste året? Svara utifrån tiden sedan du började på ditt universitet/högskola, om det är mindre än ett år sedan.

Effekter av alkoholvanor

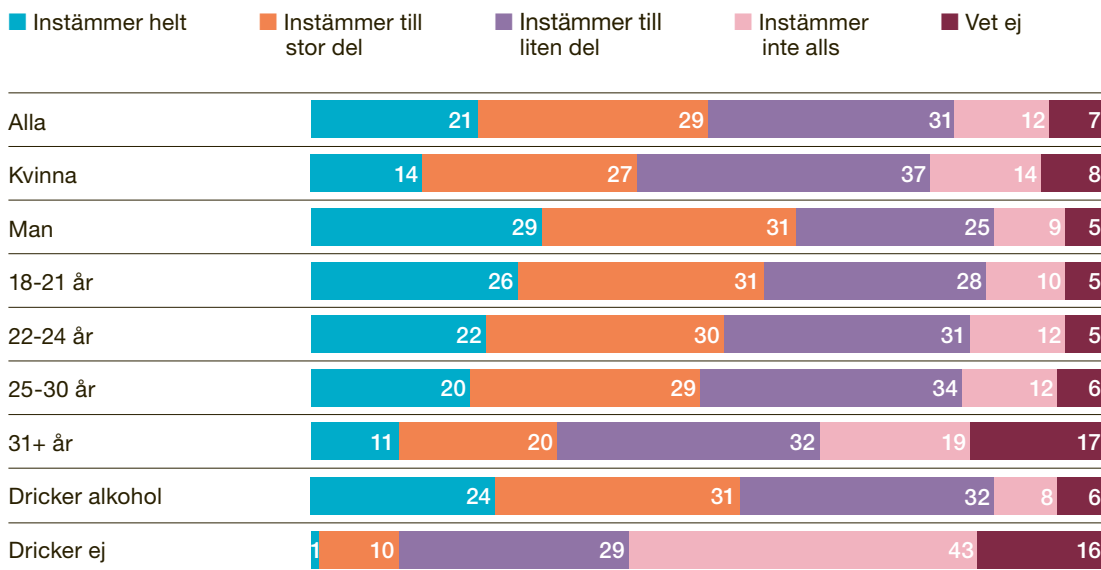
Av dem som dricker alkohol angav knappt hälften, 48 procent, att de avstått att göra något som de borde eller hade tänkt göra på grund av att de druckit alkohol dagen innan (Figur 9). Nästan en tredjedel svarade också att de presterat sämre i sina studier efter att de druckit alkohol dagen innan. En lägre andel, åtta procent, uppgav att man har druckit alkohol för att bli mindre nervös eller stressad inför en tenta. En av tio angav att man hamnat i gräl eller på något annat sätt råkat illa ut efter att man druckit.

Fler respondenter i gruppen under 25 år än i de andra åldersgrupperna svarade att de har avstått från att göra något som de tänkt göra eller gjort sämre från sig i studiesammanhang. Andelarna är signifikant lägre i gruppen över 31 år, för samtliga påståenden.

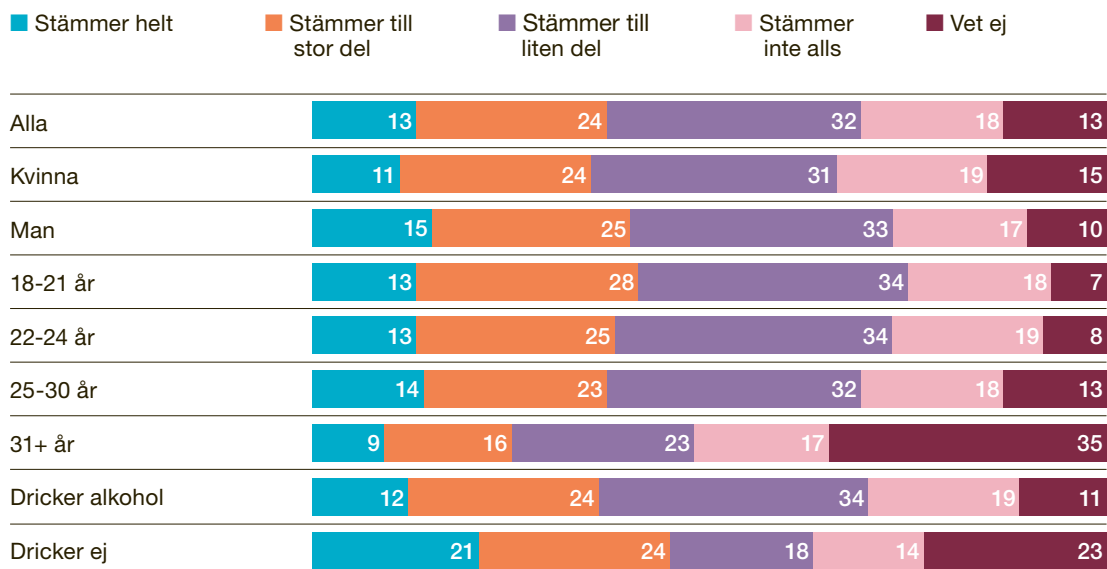
Alkoholkultur – traditioner

Hälften av respondenterna instämde helt eller till stor del i att alkohol i måttliga mängder fyller en positiv funktion i sociala sammanhang inom studentlivet (Figur 10). Om man därtill lägger till svarsalternativet ”Instämmer till liten del” instämde 81 procent i påståendet. Bland kvinnorna var det 14 procent som inte alls såg att alkohol inom studentlivet kan fylla en positiv funktion, bland männen var motsvarande andel nio procent. Mellan alkoholkonsumenterna och icke-konsumenterna framträder en stor skillnad: 43 procent av icke-konsumenterna anser att måttliga mängder alkohol inte alls fyller en positiv funktion inom studentlivet, medan andelen bland konsumenterna var åtta procent. Män och respondenter under 25 år instämde också i påståendet i signifikant större utsträckning än övriga.

Figur 10: Alkohol i måttliga mängder fyller en positiv funktion i sociala sammanhang inom studentlivet

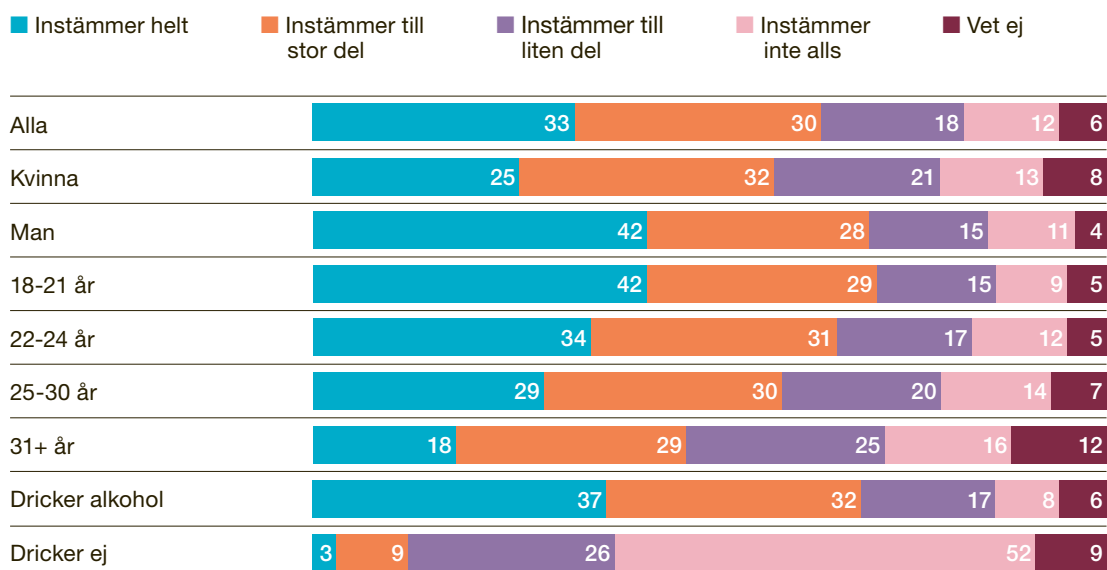

På påståendet att det finns både traditioner och sätt att umgås i vardagen som student då det anses självklart att man ska dricka alkohol, svarade 37 procent att det stämmer helt eller till stor del (Figur 11a). Om man därtill lägger svarsalternativet ”stämmer till liten del” är det 69 procent som anser att det i olika grader stämmer. Vidare är det signifikant högre andel män, 18 - 21-åringar samt personer som inte dricker alkohol som tycker att det stämmer.

Figur 11a: På mitt universitet/högskola finns både traditioner och sätt att umgås i vardagen där det anses självklart att man ska dricka alkohol

I en följdfråga ställd till de respondenter som instämde i någon grad på frågan i figur 11a, totalt 5074 respondenter, tillfrågades om de trivdes med att det var så (att det på mitt universitet/högskola finns både traditioner och sätt att umgås i vardagen där det anses självklart att man ska dricka alkohol). De allra flesta, 81 procent, instämde i någon grad i att man trivs med att det är så. Män,

respondenter i den allra yngsta gruppen (18-21 år) samt den grupp som uppgett att de dricker alkohol instämmer i högre grad. I denna fråga framträder en stor skillnad i uppfattning mellan de som inte dricker alkohol, där 52 procent inte trivs med att det finns traditioner då det anses självklart att man ska dricka alkohol, och de som dricker alkohol, där åtta procent inte trivs med det.

Figur 11b: Jag trivs med att det på mitt universitet/högskola finns både traditioner och sätt att umgås i vardagen där det anses självklart att man ska dricka alkohol

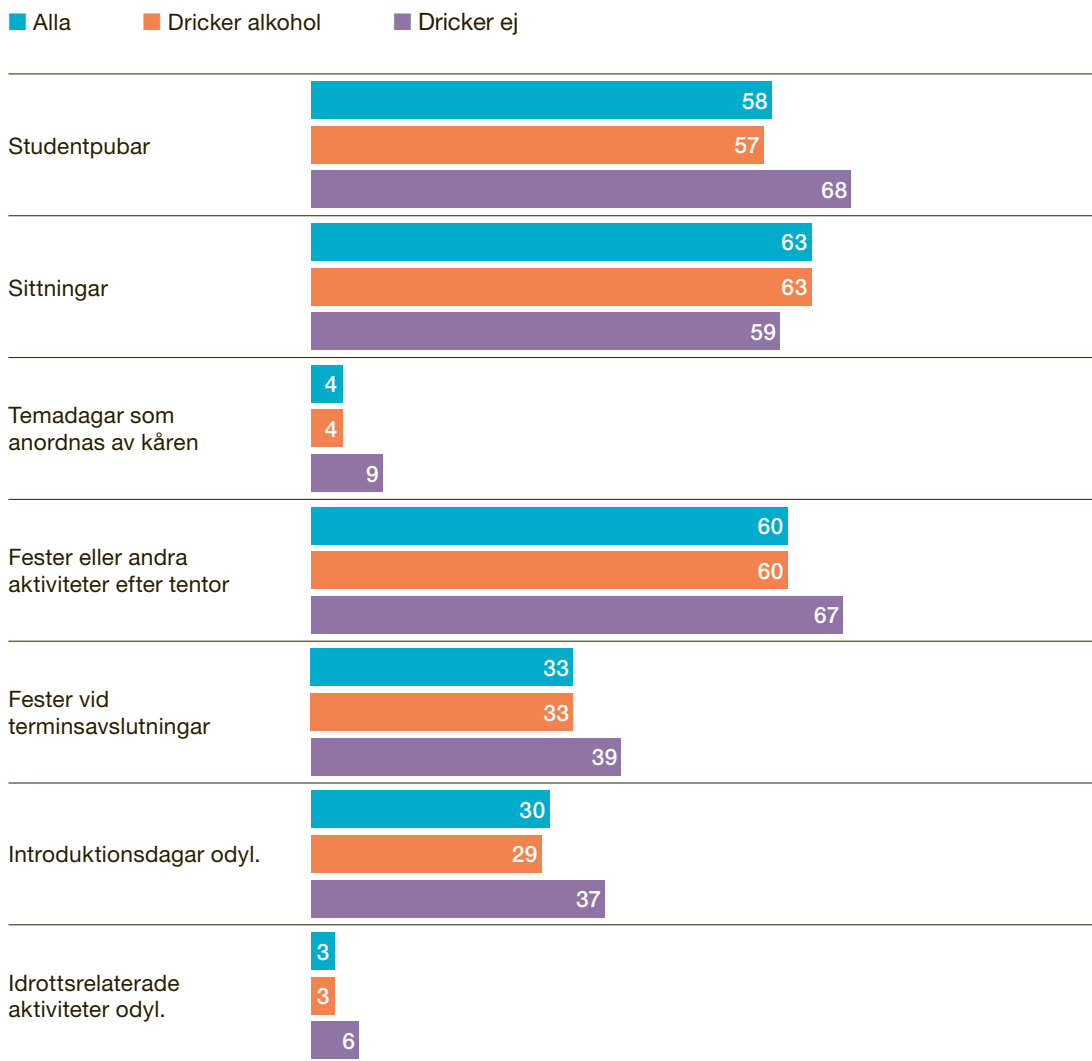

De tillfällen, Figur 11c, inom studentlivet då respondenterna upplever att traditionerna är som tydligast är i samband med middagsstämningar, följt av fester eller andra aktiviteter efter tentor och därefter studentpubar. I de tre olika sammanhangen är det omkring 60 procent som tycker att

traditionerna är tydliga, att jämföra med omkring 30 procent som anser det i samband med introduktionsdagar och terminsavslutningar. De som inte dricker alkohol upplever traditionerna som tydligare vid fler olika tillfällen än de som dricker alkohol.

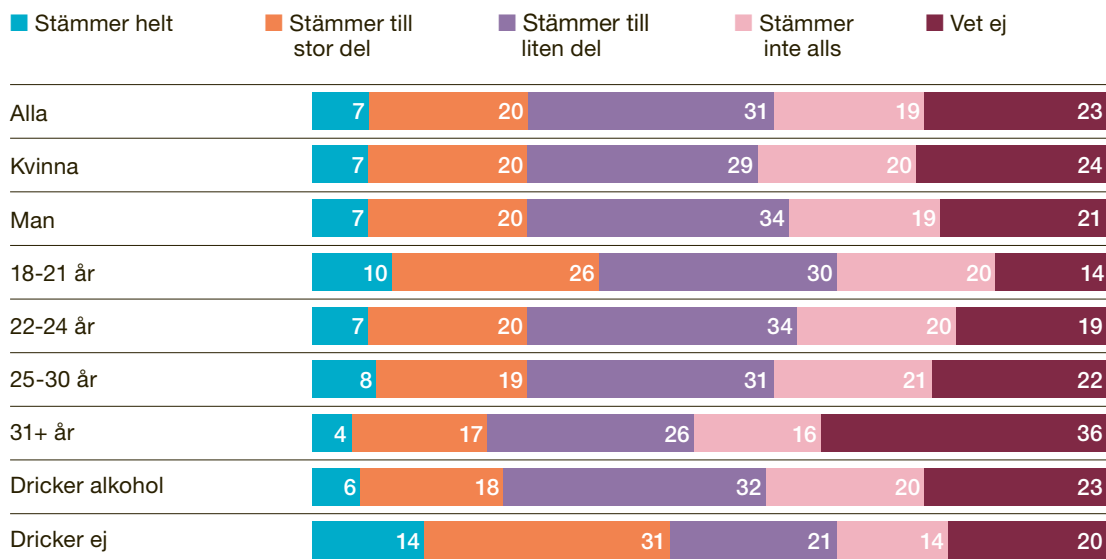
Figur 11c: När känns traditionerna som tydligast?

Bas: De som instämde i någon grad i frågan i figur 11a, 5074 respondenter.

De som är icke-konsumenter av alkohol tror i större utsträckning än konsumenter, att andra tycker att det är svårt att låta bli att dricka i umgänget på högskolan/universitetet (Figur 12). Respondenter mellan 18 och 21 år tror i högre utsträckning än äldre att andra har svårt att avstå från alkohol, däremot syns inga större skillnader mellan kvinnor och män.

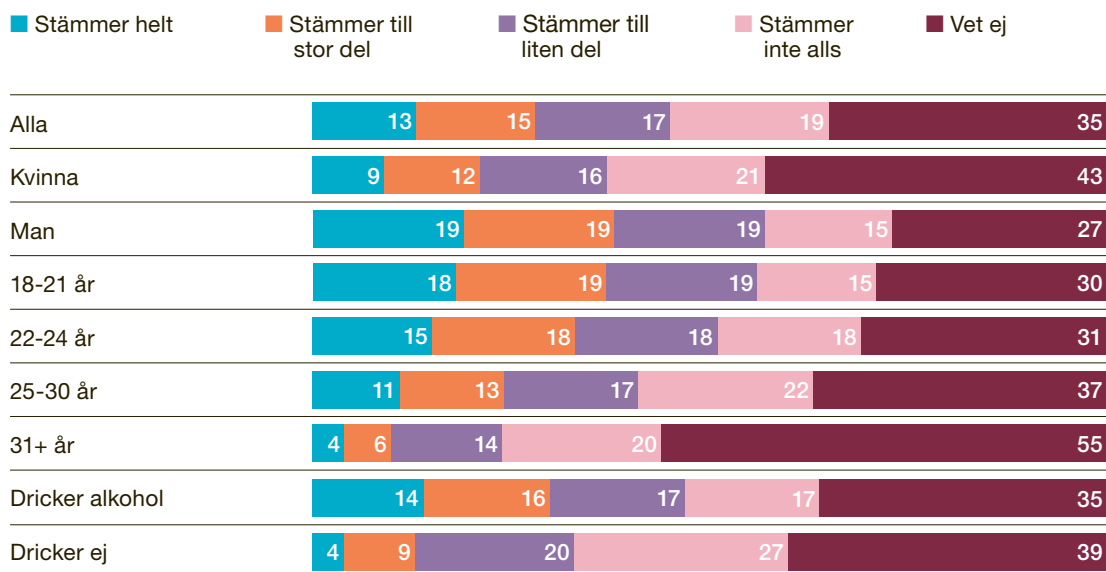
Figur 12: Jag tror att andra tycker att det är svårt att avstå från att dricka alkohol i umgänget på universitetet/högskolan

En majoritet av de svarande, 54 procent, vet inte eller anser inte alls att alkohol, i termer av policys med mera är något som det samtalas aktivt om på universitetet/högskolan (Figur 13). Män, yngre respondenter samt de som själva dricker alkohol uppfattar i högre utsträckning att detta är något

som diskuteras aktivt. De som inte vill definiera könstillhörighet och de som inte dricker svarar oftare än genomsnittet att det inte stämmer (att frågor kring alkohol är något som diskuteras aktivt).

Figur 13: Alkoholkonsumtion i samband med aktiviteter som anordnas på mitt universitet/högskola är en fråga som diskuteras aktivt, exempelvis genom en tydlig alkoholpolicy, informationskampanjer eller utbildningar

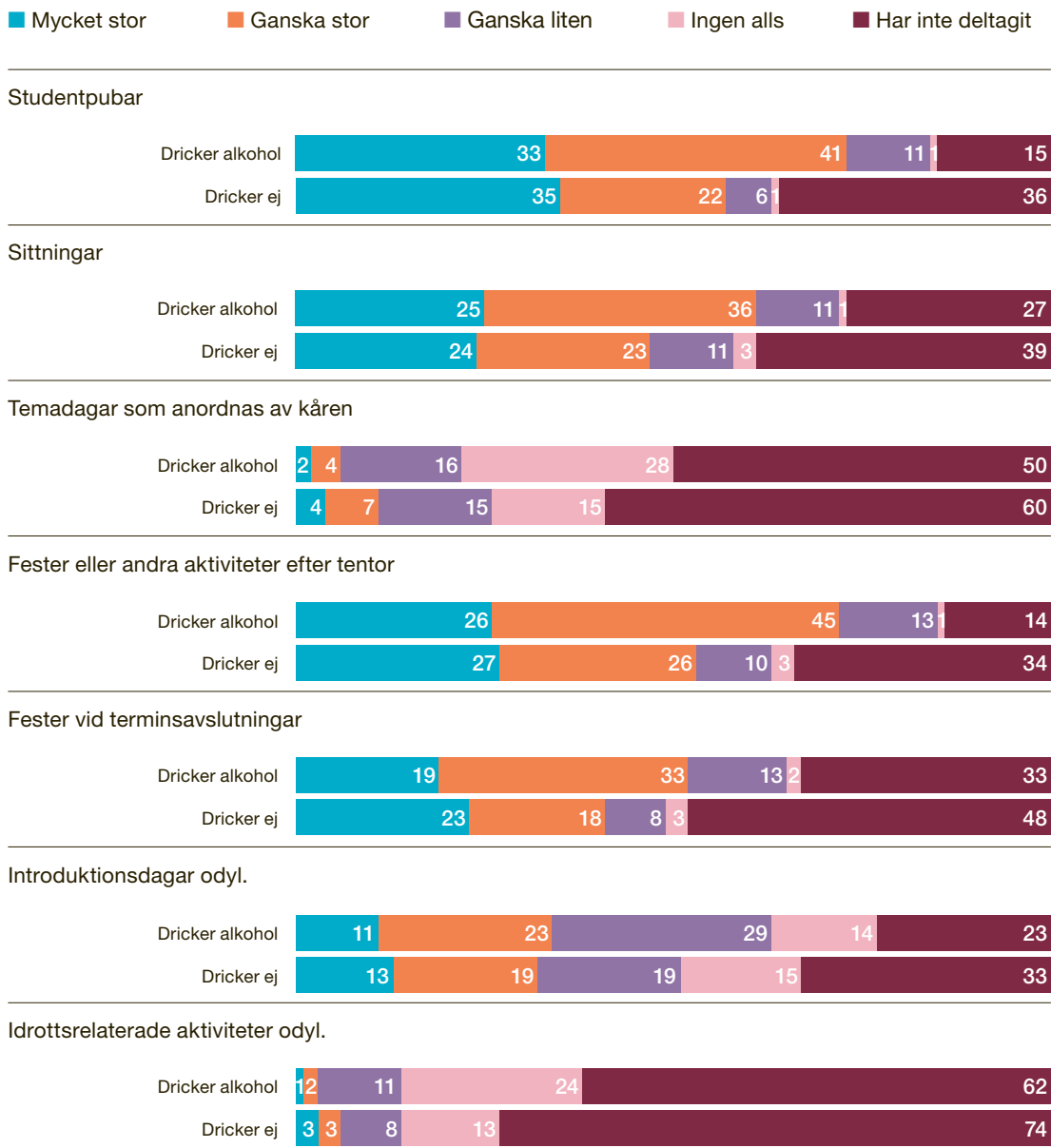

Alkoholkultur – aktiviteter

I en jämförelse mellan alkoholkonsumenter och icke-konsumenter framkommer vissa skillnader mellan hur framträdande man anser att alkohol är i olika situationer (Figur 14). Det allra tydligaste mönstret, som syns i alla beskrivna aktiviteter, är dock att icke-konsumenterna i större utsträckning inte har deltagit i de olika aktiviteterna. Bland konsumenterna är det 14 procent som inte har deltagit på fester efter tentor, medan samma andel för icke-konsumenterna är 34 procent. Nästan fyra av tio av icke-konsumenterna hade inte heller deltagit på sittningar vilket kan jämföras med 27 procent av de som dricker alkohol.

Figur 14: Hur framträdande roll tycker du att alkohol har i följande sammanhang?

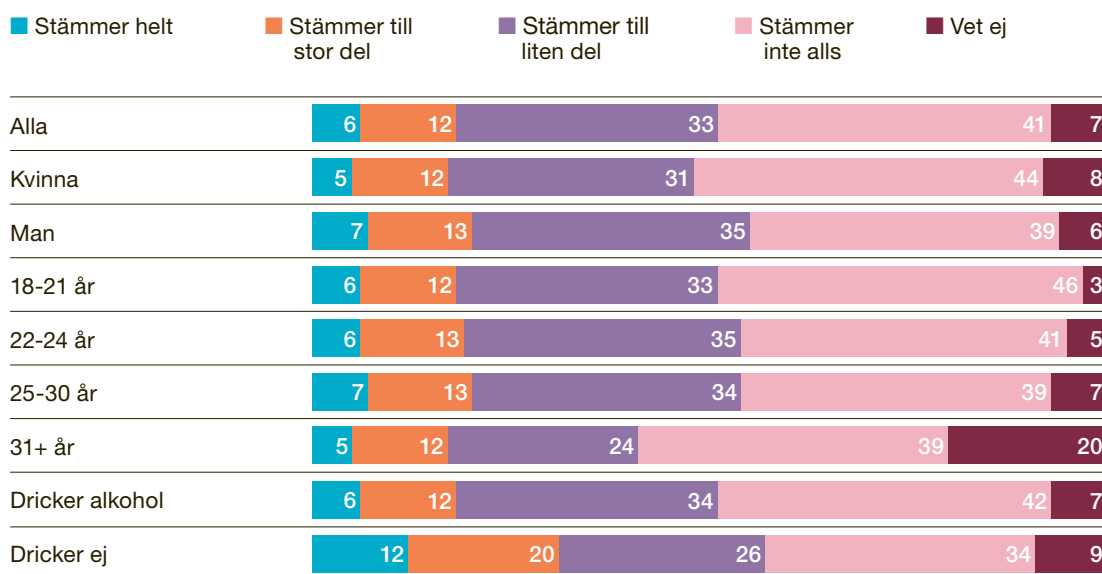

Alkoholkultur – inkludering

Drygt hälften instämmer i någon grad i att det är svårare att passa in i studentlivet om man inte dricker alkohol än om man gör det (Figur 15). De som inte är alkoholkonsumenter instämmer i betydligt högre grad än de som konsumerar att det

är svårare att passa in. Bland icke-konsumenterna svarar 32 procent att det stämmer helt eller till stor del att det är svårare att passa in i studentlivet om man inte dricker, vilket kan jämföras med 18 procent av de som dricker alkohol.

Figur 15: Jag tror att det är svårare att passa in i studentlivet på mitt universitet/högskola om man inte dricker alkohol

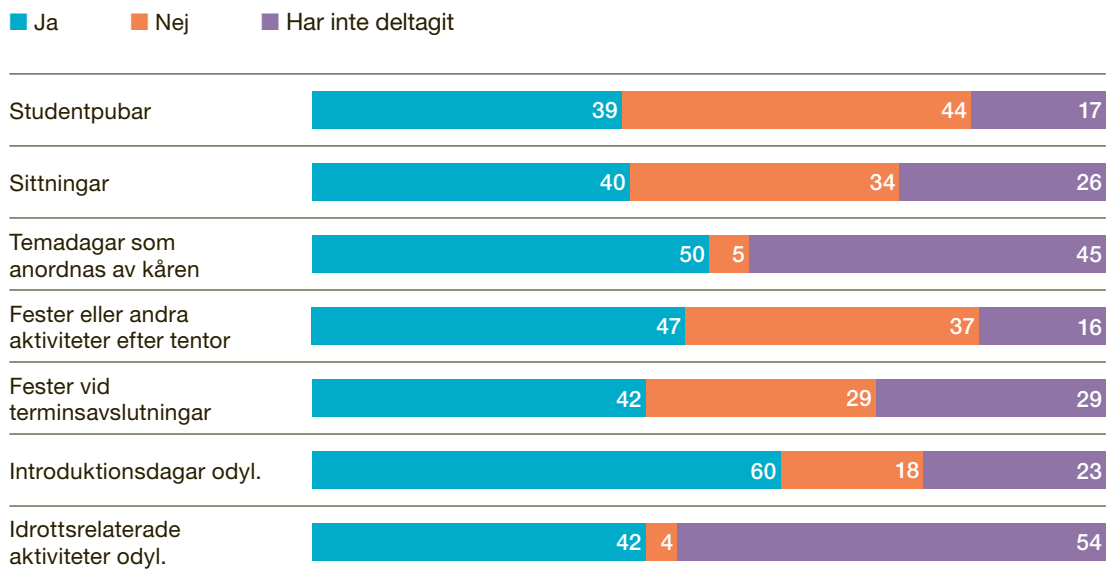

På frågan om det finns skillnader i hur attraktiva olika situationer är inom studentlivet beroende av om man dricker alkohol eller inte gör det framgår att 34 procent anser att sittningar inte är lika attraktiva om man inte dricker alkohol, vilket kan jämföras med 40 procent som anser att de är det (Figur 16). I samband med fester vid terminsavslutningar anser 42 procent att de är lika attraktiva även om man inte dricker alkohol, medan 29 procent anser att de inte är det.

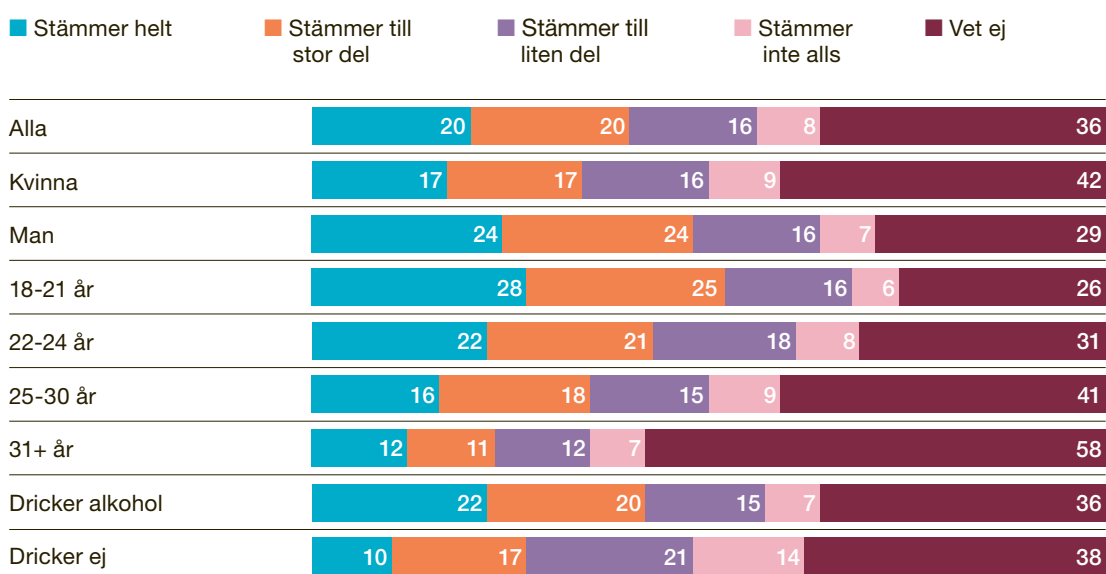
Figur 16: Jag tycker att följande aktiviteter och sammanhang är lika attraktiva även om man inte har tänkt att dricka alkohol

Bland alkoholkonsumenterna anser 42 procent att det stämmer helt eller stämmer till stor del att det finns ett bra utbud av alkoholfria alternativ på sittningar med mera (Figur 17). Att jämföra med 27 procent av de som inte dricker. Det är även

signifikant större andelar män och respondenter under 25 år än övriga som tycker att det finns ett bra utbud av alkoholfria alternativ i samband med pubar och sittningar samt andra aktiviteter på universitetet/högskolan.

Figur 17: Jag tycker att det finns ett bra utbud av alkoholfria alternativ i samband med pubar, sittningar och andra aktiviteter på universitetet/högskolan

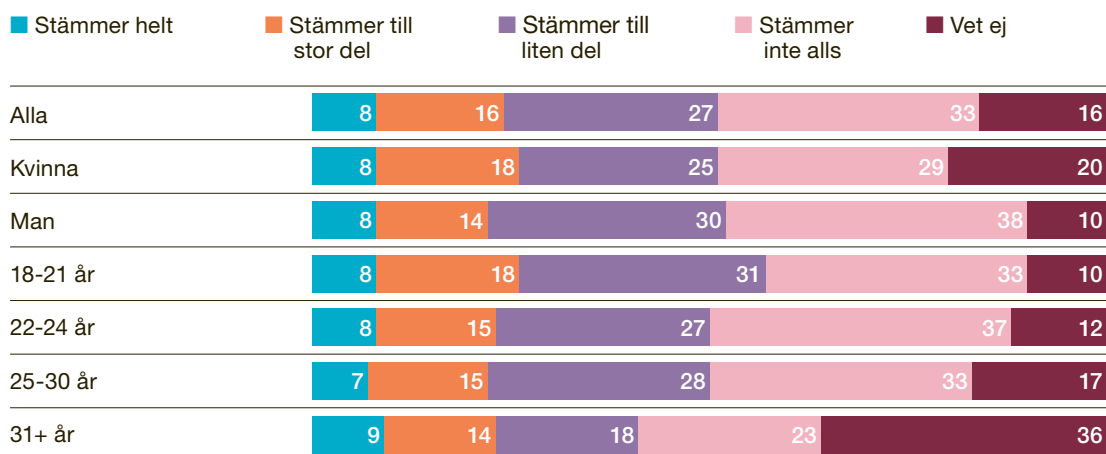

Pris & tillgänglighet

Knappt var fjärde respondent som dricker alkohol anser att det stämmer helt eller till stor del att det är lätt att man dricker ofta eller mycket, eftersom alkoholdrycker alltid är tillgängliga på till exempel kårpuben (Figur 18). En tredjedel anser dock att det inte stämmer alls. Kvinnor instämmer oftare än genomsnittet i påståendet att det är lätt att överkonsumera på grund av lättillgänglig alkohol medan män instämmer mer sällan.

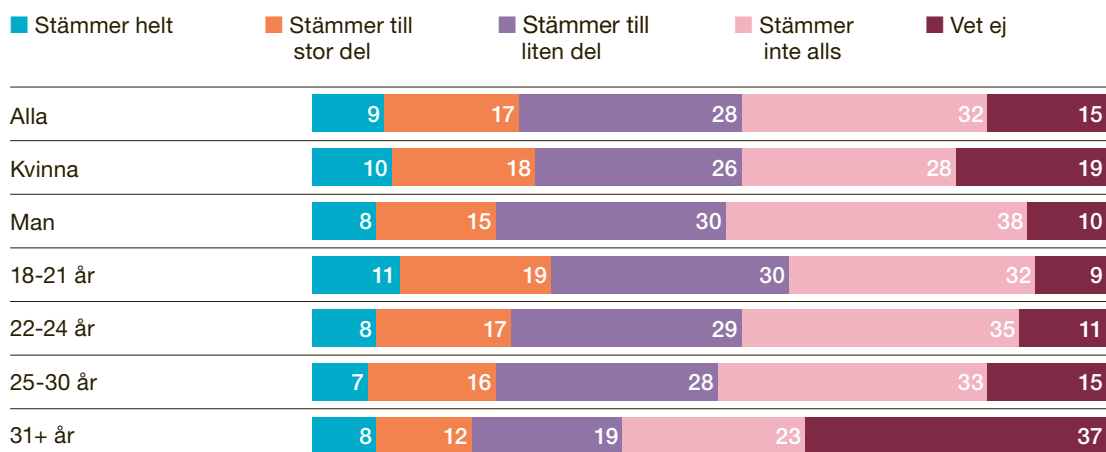
Figur 18: Det är lätt gjort att dricka ofta eller mycket, eftersom alkoholdrycker alltid är tillgängliga på t.ex. kårpuben. Här ingår endast de som dricker alkohol (6505 respondenter)

På frågan om det är lätt gjort att dricka ofta eller mycket på grund av det låga alkoholpriset på till exempel kårpuben ansåg 26 procent av de som dricker alkohol att det stämde helt eller till stor del (Figur 19). Nästan en tredjedel tyckte inte att det

stämde alls. Högre andel kvinnor, och de yngsta (18-21 år), svarade att det är lätt att dricka mer för att det är billigt medan männen och 22-24 år oftare svarar att de inte tycker att det stämmer.

Figur 19: Det är lätt gjort att dricka ofta eller mycket, eftersom det är billigt att dricka alkohol på t ex kårpuben. Här ingår endast de som dricker alkohol (6505 respondenter)

Resultat workshops

I resultatet från enkätundersökningarna framträder en bild av att många studenter dricker stora mängder alkohol, där berusningsdrickande är vanligt förekommande och att alkohol generellt ses som en självklar del inom studentlivet. Bland deltagarna i de bägge workshopparna bekräftas den bilden; att det finns en kultur där alkohol är centralt inom studentlivet. Detta var något som alla var överens om. Workshopdeltagarna lyfte bland annat fram olika former av så kallad alkoholhets där sånger under sittningar gavs som exempel.

I enkätsvaren inom samtliga studerade studentkårer framkom en bild som visar att de som inte dricker alkohol känner sig exkluderade i den kultur som omger studentlivet. Detta var något som många av workshopdeltagarna inte riktigt hade tänkt på tidigare. En förklaring som de gav till detta var att man själv drack alkohol och därför inte hade reflekterat över frågan på det sättet. Dock delade merparten av workshopdeltagarna den bild som framkom i enkätundersökningarna; att det sannolikt kan förhålla sig så att personer som inte dricker alkohol kan känna sig exkluderade i studentlivet. Just detta tedde sig under workshopparna som en ”ögonöppnare” för många.

Vidare framkom under workshopparna att man på olika sätt hade arbetat med alkoholfrågan tidigare. Hos vissa låg fokus på fadderverksamheten och vikten av att ha alkoholfria events kring mottagningarna, hos andra arbetade man med att dämpa fyllan vid sittningarna genom att inte bjuda på alkohol, utan den fick man köpa till självkostnadspris. Något som också framkom var att man

upplevde att det finns en ”vi-känsla” där man tar hand om varandra. Detta innebar bland annat att man arbetade för att ingen ska bli ”för full” eller behöva bli ”utkastad från puben”.

Ett huvudsyfte med workshoppen är att arbeta fram handlingsplaner för det fortsatta arbetet. Under detta moment framkom vid upprepade tillfällen vikten av att arbeta mer inkluderande genom att exempelvis bli bättre på att erbjuda ”vettiga alternativ till alkohol” under sittningar och andra tillställningar. Något som också framkom var att det borde satsas mer på att göra sociala aktiviteter tillsammans. Här nämndes bland annat spel i olika former, att laga mat tillsammans, arrangera matprovningar och mattävlingar och att sjunga tillsammans. Ett annat område som man såg som viktigt var att aktivt förebygga berusningsdrickande och här såg man att det finns mycket att göra som att exempelvis se till att det finns dricksvatten lättillgängligt vid alla typer av aktiviteter där det förekommer alkohol.

FOTO: SANNA DAHLEN

Avslutande diskussion

Syftet med undersökningen har varit att ge en bättre bild av studenternas syn på och erfarenhet av alkoholkonsumtion och de sociala sammanhang där alkohol förekommer inom studentlivet. Denna undersökning ingår i en satsning där IQ tillsammans med studentkårerna vill arbeta med studenters alkoholvanor och alkoholkulturen i studentlivet. Totalt deltog fyra kårer i studien. Tanken är att omkring 50 studentkårer ska delta i nästa mätning i början av år 2015.

Knappt var tredje uppgav även att de hade presterat sämre i sina studier efter att de druckit alkohol dagen innan

Unga vuxna och alkoholvanor

Unga vuxna konsumerar mer alkohol än någon annan grupp och det är även bland dem som berusningsdrickande är vanligast. Eftersom en stor andel unga vuxna återfinns bland studenter på högskolor och universitet och att forskning även har visat att människors framtida alkoholvanor grundläggs under åren som ung vuxen, finns goda skäl för att rikta insatser mot denna grupp.

Bland studenterna på de fyra studentkårerna framträder en bild, som överensstämmer med andra studier bland unga vuxna; att berusningsdrickande är vanligt förekommande. Omkring en tredjedel av de manliga studenterna uppger att de blir riktigt berusade eller full minst en gång i månaden och bland kvinnorna var motsvarande siffra 22 procent. Att det är en tydlig skillnad mellan könen syns också om man tittar på andelen riskkonsumenter enligt Folkhälsomyndighetens mer snäva definition (Tabell 1), där nästan 37 procent av männen och 29 procent av kvinnorna faller inom ramen för riskbruk. Denna könsskillnad syns också bland 16-29-åringar som deltagit i Nationella folkhälsoenkäten där 31 procent av männen och 24 procent av kvinnorna riskkonsumerar.¹ Dessa siffror visar också att andelen riskkonsumenter i vår studie skiljer sig åt från allmänbefolkningen i Nationella folkhälsoenkäten då studenterna har en högre grad av riskbruk. Det bör dock poängteras att medelvärdena för AUDIT-C bland studenterna i vår studie ligger i linje med vad som har observerats för åldersgruppen 17-27 år², vilket indikerar att studenternas konsumtion är hög men ändå inte skiljer sig markant från den allmänna

befolkningen i motsvarande ålder. Skillnaden i riskbruk mellan könen försvinner också om en mindre snäv definition, som vanligen nyttjas i forskningssammanhang, används. Då tenderar snarare kvinnorna att ha en högre grad av riskbruk (52,2 %) jämfört med männen (51,1 %). Denna könsskillnad har också observerats i andra sammanhang. Exempelvis rapporterade kvinnliga gäster på en så kallad partykryssning en högre grad av riskbruk (80,7 %) jämfört med män (76,0 %).³ Sammantaget antyder våra resultat att det är många kvinnor som precis ligger på gränsen till att falla inom ramen för Folkhälsomyndighetens definition av riskkonsumtion. Man kan därför diskutera om det är lämpligt att använda sig av en snävare definition (jämfört med den som vanligen används inom forskningen) som medför att färre klassas som riskkonsumenter.

Det framträder även ett mönster där berusningsdrickande är betydligt vanligare i de yngre åldersgrupperna av respondenter jämfört med de äldre. Detta visar att det är särskilt viktigt att nå de yngre studenterna med preventiva insatser, exempelvis i samband med mottagningar. Av dem som dricker alkohol angav knappt hälften att de avstått att göra något som de borde eller hade tänkt göra för att de druckit alkohol dagen innan. Knappt var tredje uppgav även att de hade presterat sämre i sina studier efter att de druckit alkohol dagen innan. Det är oroande att en så stor andel rapporterar att deras alkoholvanor resulterar i sämre studieprestationer. Nästan var tionde (8 procent) svarade dessutom att man har druckit alkohol för att bli mindre nervös eller stressad inför en tenta. Vidare har omkring var

¹ Nationella Folkhälsoenkäten 2013, Folkhälsomyndigheten

² Källmen, H., et al. Alcohol habits in Sweden during 1997-2009 with particular focus on 2005 - 2009, assessed with the AUDIT: a repeated cross sectional study. Eur Addict Research 2011; 17:90-96.

³ Gripenberg-Abdon J, et al. Measuring substance use in the club setting: a feasibility study using biochemical markers. SATTP 2012; 7:7

tionde råkat illa ut efter alkoholintag. Vi har inga uppgifter om vad det handlar om men det kan röra sig om våld, skador, olyckor och sexuell risktagande vilket har visat sig ha ett samband med alkoholkonsumtion.^{4,5,6}

Alkoholkultur

Att alkohol har en central del inom studentlivet framgår tydligt. Nästan sju av tio av respondenterna anser i någon grad att det finns både traditioner och aktiviteter på högskolan och universitet då det anses självklart att man ska dricka alkohol. Detta kan jämföras med den riksrepresentativa undersökning IQ genomförde 2013 där en ännu högre andel (åtta av tio) studenter ansåg att det finns traditioner inom studentlivet där alkohol är en viktig del.

Samtidigt instämmer en majoritet av studenterna, 81 procent, i någon grad i att alkohol, i måttliga mängder, fyller en positiv funktion i sociala sammanhang och traditioner inom studentlivet. Här finns det dock stora skillnader i uppfattning mellan de som inte dricker alkohol och de som gör det. Drygt hälften av de som inte dricker alkohol anser att måttliga mängder alkohol inte fyller en positiv funktion inom studentlivet, medan motsvarande siffra för de som dricker alkohol är åtta procent. Det tillfälle inom studentlivet då respondenterna upplever att alkoholtraditionerna är som tydligast är i samband med sittningar, följt av fester eller andra aktiviteter efter tentor och därefter studentpubar. Här framträder en skillnad där de som inte dricker alkohol upplever traditionerna som tydligare vid fler olika tillfällen än de som dricker alkohol. Sammantaget visar dessa resultat att alkoholkonsumtion i samband med många olika aktiviteter på lärosäten (t.ex., mottagningar, sittningar, studentpubar, fester efter tentor och terminsavslutningar) har blivit en norm. Detta kan ha en exkluderande effekt på många studenter som inte dricker och kan dessutom ha en negativ påverkan på andra studenters alkoholkonsumtion.⁷

Drygt hälften, 51 procent, instämmer i någon grad i att det är svårare att passa in i studentlivet om man inte dricker alkohol än om man gör det. I en jämförelse av dem som dricker alkohol med de som inte dricker alkohol framkommer ett mönster i hur framträdande roll de anser att alkohol har i olika sammanhang inom studentlivet. Mönstret pekar på att de som inte dricker alkohol har deltagit i de olika sammanhangen i betydligt mindre

utsträckning än dem som dricker alkohol och som oftare har en uppfattning. Av de studenter som inte dricker alkohol anser betydligt fler att det är svårare att passa in i studentlivet än av dem som dricker alkohol, vilket ger anledning att tro att studenter som inte dricker väljer att avstå från sociala aktiviteter just utifrån att man inte dricker alkohol. Detta antyder att alkoholtraditioner inom studentlivet verkar exkluderande mot de som inte dricker alkohol.

Av dem som dricker alkohol är det 44 procent som anser att det stämmer helt eller stämmer till stor del att det finns ett bra utbud av alkoholfria alternativ på sittningar och i andra sammanhang. Detta kan jämföras med 27 procent bland dem som inte dricker. En logisk förklaring till denna skillnad är att de som dricker inte uppmärksammar det alkoholfria alternativet i samma utsträckning som de som inte dricker. Dessutom kan det vara så att individer som dricker inte är fullt medvetna om alla de alkoholfria alternativ som faktiskt finns på marknaden. Att från organisatörers håll kunna erbjuda ett bra sortiment av alkoholfria alternativ vid tillställningar borde även ligga i deras eget intresse för att nå ett bredare klientel.

Det mönster som framträder är att alkohol är en central del i studentlivet, något som många studenter uppskattar. Samtidigt tycks alkoholen ha en exkluderande roll där personer som inte dricker inte är lika aktiva i studentlivet och det framgår tydligt att personer som inte dricker alkohol i betydligt mindre utsträckning, än de som dricker alkohol, är tillfreds med den roll som alkohol spelar i studentlivet. Det vanligaste svaret huruvida alkoholkonsumtion är något som samtalar om i termer av alkoholpolicies, informationskampanjer med mera på lärosätet är att man inte vet något om det, ger en indikation om att det finns ett behov av ökade insatser.

Preventionsinsatser

Studentlivet, så som det är utformat med studentkårer som arrangerar av aktiviteter som sittningar och studentpubar ger möjligheter till insatser på olika plan. Dels inriktade på organisationen som står bakom aktiviteter genom arbete med policies och utbildning samt dels på insatser riktade till studenter genom exempelvis kommunikation i studentpubsmiljö samt internetbaserade självtest. Forskning har tidigare visat att sådana insatser kan ha goda effekter. I Sverige har utvärderingen

51%

instämmer i någon grad i att det är svårare att passa in i studentlivet om man inte dricker alkohol än om man gör det

⁴ Karam E, et al. Alcohol use among college students: an international perspective. *Curr Opin Psychiatr* 2007;20(3):213-221

⁵ Grann M, Fazel S. Substance misuse and violent crime: Swedish population study. *BMJ* 2004; 328(7450):1233-1234

⁶ Hughes K, et al. Alcohol, nightlife and violence: the relative contributions of drinking before and during nights out to negative health and criminal justice outcomes. *Addiction* 2008;103(1):60-65

⁷ Neighbors C, et al. Are social norms the best predictor of outcomes among heavy-drinking college students? *J Stud Alcohol Drugs* 2007; 68:556-565.

av STADs arbete med ansvarsfull alkoholservering visat på en minskad alkoholservering till berusade och underåriga och en minskning av krogrelaterad våldsbrottslighet.⁸ STADs modell har även implementerats på studentpubar och en utvärdering av detta arbete visade på vissa positiva effekter hos pubpersonalen.⁹ Ett annat exempel på en framgångsrik metod att nå ut till unga vuxna är Alkoholprofilen.se, som är ett webbaserat självtest av alkoholvanor, framförallt riktad till unga vuxna mellan 18-25 år. Sedan IQ tog över ansvaret för Alkoholprofilen 2009 har över 500,000 testat sina alkoholvanor varav drygt var femte person som testat sig har en högriskprofil.¹⁰

Studiens begränsningar

Svarsfrekvensen i denna studie som är 23 procent är relativt låg vilket kan bero på flera olika faktorer. Exempelvis har undersökningen föregåtts av information från studentkårerna själva om att denna skulle komma att skickas ut. Detta arbete såg sannolikt olika ut för de olika studentkårerna vilket kan antas ha påverkat svarsfrekvensen så att de kårer som lagt ner mer tid och arbete med att

få ut informationen kan ha ökat möjligheterna att nå och motivera fler studenter att delta. Till dem som inte har svarat på undersökningen har endast en påminnelse skickats ut. Troligen hade en större andel respondenter svarat om fler påminnelser skickats ut.

Det kan inte heller uteslutas att kårerna kan ha haft en inverkan på sammansättningen av respondenter i och med att de kan ha informerat om studien på olika sätt. Det kan även antas att de personer som har svarat på undersökningen känner större engagemang för ämnet än andra.

Resultaten från de två genomförda workshopparna med aktiva från studentkårerna bekräftade den bild som framkom i enkätundersökningarna, vilket talar för att resultaten från dessa väl beskriver hur alkoholkulturen ser ut inom de undersökta studentkårerna. Man bör dock iakttäta viss försiktighet med att dra alltför långtgående slutsatser från undersökningen. I synnerhet i de delar av undersökningens resultat där skillnaderna inte är speciellt stora.

⁸ Wallin E. Responsible beverage service – effects of a community action project. Doktorsavhandling, Karolinska Institutet, 2004

⁹ Elgán T, et al. Studentanpassad utbildning i ansvarsfull alkoholservering – en utvärdering gjord på Stockholms universitets studentpubar under hösten 2009. STAD-rapport nr 47, 2012

¹⁰ IQ rapport. Alkoholprofilen 2009-2012. Rapport 2013:4

Källor

- Andersson A, et al. Alcohol use among university students in Sweden measured by an electronic screening instrument. *BMC Public Health* 2009; 9:229.
- Bergman H, Källmén H. Alcohol use among Swedes and a psychometric evaluation of the alcohol use disorders identification test. *Alcohol Alcohol* 2002; 37:245-51.
- Bush K, et al. The AUDIT alcohol consumption questions (AUDIT-C) - An effective brief screening test for problem drinking. *Arch Intern Med* 1998; 158:1789-1795.
- Elgán T, et al. Studentanpassad utbildning i ansvarsfull alkoholservice – en utvärdering gjord på Stockholms universitets studentpubar under hösten 2009. STAD-rapport nr 47, 2012
- Flash Eurobarometer 2008. Young people and drugs among 15-24 year-olds: Analytical report. Flash Eurobarometer no 233.
- Grann M, Fazel S. Substance misuse and violent crime: Swedish population study. *BMJ* 2004; 328(7450):1233-1234.
- Hughes K, et al. Alcohol, nightlife and violence: the relative contributions of drinking before and during nights out to negative health and criminal justice outcomes. *Addiction* 2008;103(1):60-65.
- IQ rapport. Alkoholprofilen 2009-2012. Rapport 2013:4.
- IQ, Studentundersökning, 2014.
- Karam E, et al. Alcohol use among college students: an international perspective. *Curr Opin Psychiatr* 2007;20(3):213-221.
- King R, et al. Online counselling: The motives and experiences of young people who choose the Internet instead of face to face or telephone counselling. *Couns Psychother Research* 2006; 6:169-174.
- Källmén, H., et al. Alcohol habits in Sweden during 1997-2009 with particular focus on 2005 – 2009, assessed with the AUDIT: a repeated cross sectional study. *Eur Addict Research* 2011; 17:90-96.
- Larimer ME, Cronce JM. Identification, prevention, and treatment revisited: Individual-focused college drinking prevention strategies 1999-2006. *Addict Behav* 2007; 32:2439-2468.
- Månsdotter AM, et al. A cost-effectiveness analysis of alcohol prevention targeting licensed premises. *Eur J Public Health* 2007; 17:618-623.
- Moreira MT, et al. Social norms interventions to reduce alcohol misuse in university or college students. *Cochrane Database systematic reviews*, 2009; Issue 3.
- Nationella Folkhälsoenkäten 2013, Folkhälsomyndigheten.
- Neighbors C, et al. Are social norms the best predictor of outcomes among heavy-drinking college students? *J Stud Alcohol Drugs* 2007; 68:556-565.
- O'Neill SE, et al. Clinical relevance of heavy drinking during the college years: cross-sectional and prospective perspectives. *Psychol Addict Behav* 2001;15(4):350-359.
- Prop. 2010/11:47, En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken.
- Rooke S, et al. Computer-delivered interventions for alcohol and tobacco use: a meta-analysis. *Addiction* 2010; 105(8):1381-1390.
- Scott-Sheldon LA, et al. Efficacy of expectancy challenge interventions to reduce college student drinking: a meta-analytic review. *Psychol Addict Behav* 2012; 26(3):393-405.
- Socialdepartementet (2013). Uppföljning av regeringens alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi, #3: Förslag på indikatorer avseende de prioriterade målen i strategin.
- Statens folkhälsoinstitut A 2010:03, Alkoholpreventivt arbete på fyra högskolor Effektvärdering av utvecklingshögskolor.
- Tait RJ, Christensen H. Internet-based interventions for young people with problematic substance use: a systematic review. *Med J Australia* 2010; 58(6):539-544.
- Universitet och högskolor Årsrapport 2013, rapportnr. 2013:2, Universitetskanslerämbetet.
- Wallin E. Responsible beverage service – effects of a community action project. Doktorsavhandling, Karolinska Institutet, 2004.

IQ – för en smartare syn på alkohol

IQ arbetar för att skapa ett smartare och sundare förhållningssätt till alkohol i hela det svenska samhället.

IQs vision är att etablera måttfullhet som en betydande värdering. Det ska dessutom vara självklart att avstå från alkohol i trafiken, på jobbet, bland barn, ungdomar och för gravida.

IQ verkar genom information om alkoholens risker och inspiration för ett smart förhållningssätt till alkohol, genom IQs nätverk som samlar aktörer och goda exempel inom alkoholområdet samt genom kunskap om aktuella alkoholfrågor.

IQ vill nå fram utan pekpinnar – verklig förändring skapas bara av människors fria vilja.

IQ-initiativet är ett fristående dotterbolag till Systembolaget. Läs mer på IQ.se.

